

kulcsszavakkal látják el őket. Saját osztályozási rendszert használnak, amely lazán kapcsolódik az Engineering Information Inc. Ei osztályozási rendszeréhez, és az ETO-val szemben igen rugalmasnak mondható. A leírásokhoz hozzátesszik a hálózati lelőhelyet és egyéb adminisztratív információkat (a rekord létrehozásának és módosításának ideje, megjegyzések, e-mail stb.). A hálózati címek gyakori változásait ismerve rendszeresen ellenőrzik az adatbázis kapcsolódási pontjait.

Az EEVL tartalma

Az EEVL nem törekszik az Interneten megtalálható minden műszaki információforrás szerepeltetésére, inkább kisebb, célratörőbb gyűjtemény kialakítása a célja. Előnyben részesíti az egyesült királysági forrásokat és átfogó teljességre törekszik ezek felvételénél; a világ egyéb, jó minőségű forrásait válogatva veszi fel.

A gyűjtemény törzsanyaga a következő szakterületeket öleli fel: vegyipar, építőipar, villamosipar, környezetvédelmi technika, gép- és kőolajipar. Az állandóan alakuló gyűjtőkörben a következő forrástípusok szerepelnek jelenleg: felsőoktatási, társadalomtudományi, kereskedelmi és kormányzati információs szerverek, könyvtári katalógusok, elektronikus folyóiratok, adatbázisok, forráskalauzok, oktatási anyagok, segédletek, konferencia-

hirdetmények, állásajánlatok, szabványok és szabadalmak, levelezőlisták, kutatási projektek és központok, szabadon felhasználható szoftverek.

Az EEVL-szolgáltatás

Eleminek végső formáját még nem határozták meg, hasonló lesz a már működő két ANR-szolgáltatáshoz (SOSIG = Social Science Information Gateway, OMNI = Organizing Medical Networked Information). Kezdetben keresésre, böngészésre, javaslattételre, az EEVL-be felveendő források közzétételére, e-mail üzenetek küldésére lesz lehetőség.

A kereséshez egyszerű keresőrendszer: Boole-operátorok és csonkolás (az alapértelmezés: AND), valamint összetett keresőképernyő (ez bizonyos mezőkre korlátozott keresést is lehetővé tesz) közül lehet választani. A böngészés átfogó tárgyszavakkal történhet, szűkítésre forrástípusok szerint lesz mód. Az elektronikus postához Web-interfész áll rendelkezésre. Az EEVL a későbbiekben szolgáltatóközpontja lehet majd néhány szakterületi tájékoztató szolgáltatásnak.

/MOFFAT, M.: An EEVL solution to engineering information on the Internet. = *Aslib Proceedings*, 48. köt. 6. sz. 1996. p. 147-150./

(Hegyközi Ilona)

CD-ROM keresőrendszerek a teljes szövegű adatbázisokhoz

A CD-ROM népszerű és gyorsan fejlődő információhordozó. 1988 óta csaknem minden évben megduplázódott a kiadott címek száma, 1994 elejére ez a szám 6529 lett, ezek közül 2758 teljes szövegű. A jelen kutatás során ezek közül csak az angol nyelvűeket vizsgáltuk, ilyen 2111 akadt. A CD-ROM címek számának növekedését követi a keresőrendszerek száma is.

1993-ban 4519 cím közül 1543 volt teljes szövegű, 186 megnevezett keresőrendszerrel. A TFPL CD-ROM Directory 1993. januári 10. és 1994. januári 12. kiadása között az adatbázisok számában 37, a keresőszoftverekben 23%-os növekedés mutatkozik.

1994 januárjában a teljes CD-ROM-piacon 6529 címre 542 keresőrendszer jutott, átlagosan 12 cím egy rendszerre. A teljes szövegű piac még töredékesebb, ott az arány csak 9 címre egy keresőrendszer, 229 keresőrendszer közül 114-et csak egy terméknél használnak. Ez mind az információszolgáltatók, mind a végfelhasználók számára gondot jelent.

Ez az írás egy kutatási projekt része. Mivel jelenleg nincs köteles példány vagy központi katalógus, az elemzett adatok az általában megbízhatónak elfogadott TFPL CD-ROM Directory kiadványokból származnak.

Milyen kiadványt tekintünk teljes szövegűnek?

Kezdetben CD-ROM formában elsősorban referáló és indexelő kiadványokat jelentettek meg. Az 1987-es 28%-kal szemben 1994 elejére már 42% volt a teljes szövegű adatbázisok aránya.

Mit jelent a teljes szövegű adatbázis? 1995-ben a szöveghez hozzátehetjük a táblázatokat, térképeket és sok egyebet, ami a szöveg mellett még egy munka integráns részét képezheti. Éppen az teszi a CD-ROM formát olyan izgalmas információforrássá, hogy nem kell csak a szövegre korlátozódni. A korábbi extrákat most már elvárják. A *The Times* CD-ROM-változatában már fényképek is vannak. Lassan talán módosítani is kell a CD-ROM-termékek jelenlegi kategorizálását.

Az információkeresésnek a teljes szövegű adatbázisok esetében is megvannak a sajátos problémái, mivel itt nagy tömegű, természetes nyelvi anyagban kell keresni. A természetes nyelv használata, a böngészés azonban ugyanakkor közel áll a végfelhasználókhoz, mivel itt nincs szükség közbeeső lépésekre. Úgy tűnik, hogy a végfelhasználók és az otthoni használók kedvelik a teljes szövegű CD-ROM-okat.

Közfogyasztói piac

A közfogyasztói piac a CD-ROM-kiadás fontos szektorának tűnik, potenciálisan még sokkal nagyobb, mint az iskolai. Az otthoni használat mértéke gyorsan növekszik, az otthoni oktatást szolgáló címek 386%-ost növekedést mutattak 1994-ben 1993-hoz képest. Az oktatás és a szórakoztatás keveréke a népszerűség oka. Az olyan enciklopédiák, mint az *Encarta*, sokkal népszerűbbek, mint nyomtatott megfelelőik, különösen a gyerekek körében. A vizsgált időszakban a 2111 cím közül 272-t szántak a közfogyasztói piacnak (13%).

A játékok is egyre népszerűbbek. Számuk 225-ről 374-re, ezen belül a teljes szövegűeké 34-ről 70-re nőtt 1993 és 1994 között.

Az iskolai piac

A CD-ROM itt is egyre fontosabb szerepet játszik, inkább önálló tanulási, mint oktatási eszközként. A CD-ROM jó alkalmat szolgáltat a „felfedezéses” tanulásra, a szövegek mellett az illusztrációk, hangok, videók teszik izgalmassá használatát.

1995-ben még elég alacsony volt a CD-ROM-kiadványokat alkalmazó iskolák száma, éppen emiatt nagy növekedés várható (1993-ban az iskolai számítógépeknek még csak 10%-ában volt CD-ROM-olvasó). Az adatok szerint az elektronikus anyagokra költött összegek gyorsabban növekednek, mint a nyomtatottakra.

A legfontosabb szakterületek

A TFPL CD-ROM Directory 12. kiadása alapján 84 fontosabb szakterület különböztethető meg. A piac egészét tekintve az oktatás áll az első helyen, ezt követi a természettudomány, a történelem, a jog, az üzlet stb. (1. táblázat). Változik a sorrend, ha csak a teljes szövegű adatbázisokat nézzük (2. táblázat).

Jelentős kiadók

1994 januárjában 1884 kiadó állított elő CD-ROM-kiadványokat, közülük 695 (37%) teljes szövegűt. Egy kiadóra csak kilenc cím jut, ez is mutatja a piac töredezettségét, és mindössze 6 olyan kiadó volt, amely 20 vagy több címet jelentetett meg (3. táblázat).

1. táblázat

A CD-ROM-kiadványok megoszlása szakterület szerint

Szakterület	Összes cím	Teljes szövegű címek	A teljes szövegű címek aránya (%)
Oktatás	465	216	46,5
Természettudományok	420	133	31,6
Történelem	298	186	62,4
Jog	298	267	89,6
Üzlet	292	194	66,4
Ipar	272	156	57,4
Kormányzat	265	182	68,7
Cég	257	194	75,5
Törvényhozás	247	225	91,1
Tanulás	202	121	59,9
Számítástechnika	195	87	44,6
Egészségügy	191	98	51,3
Könyvtár	198	25	12,6
Képzés	193	76	39,4
Orvostudomány	183	83	45,4

2. táblázat

A teljes szövegű CD-ROM-kiadványok megoszlása szakterületek szerint

Szakterület	Teljes szövegű címek	Összes cím	A teljes szövegű címek aránya (%)
Jog	267	298	89,6
Törvényhozás	225	247	91,1
Oktatás	216	465	46,5
Üzlet	194	292	66,4
Cég	194	257	75,5
Történelem	186	298	62,4
Kormányzat	182	265	68,7
Ipar	156	272	57,4
Természettudományok	133	420	31,7
Tanulás	121	202	59,9
Hírek	115	149	77,2
Nyelv	109	176	61,9
Egészségügy	98	191	51,3
Irodalom	97	139	69,8
Számítástechnika	87	195	44,6

3. táblázat

Az 1994-ben legalább 20 CD-ROM címet forgalmazó kiadók

Kiadó	1993	1994
Queue	53	57
Automated Archives	11	51
NewsBank	48	48
Turbo Technologies Inc.	12	31
Discis Knowledge	29	30
UMI	13	20

Ezek a kiadók nagyrészt egy-egy területre koncentrálnak. Egyedül az Automated Archives forgalmaz közülük saját keresőrendszert kiadványaihoz.

Jelentős keresőszoftverek

Az egész CD-ROM-piacon 542 keresőrendszert neveztek meg, ezek közül 229-et használtak a teljes szövegű adatbázisokban. Ez a szám még nagyobb, 354 is lehetne, ha az egyediként meghatározottakat külön számítanánk. A vizsgálat célja azonban csak az egyértelműen megnevezett keresőszoftverek elemzése. Ezek száma kisebb arányban növekedett, mint a címeké, így egy rendszerre több cím jut (8 helyett 9). Ha az egyedieket is beszámítanánk, akkor csak 5, illetve 6 lenne ez a szám.

A 229 megnevezett keresőrendszer közül csak kilencet használtak legalább 30 adatbázishoz. Önmagukban még a legelterjedtebbek is csak a piac kis százalékát fedik le, a maximális arány 4,3%. A kilenc együtt 20%-ot foglal el, a fennmaradó 80%-on a többi 220 osztozik.

Egyes keresőrendszerek használatának növekedési aránya nagyon nagy, a legjelentősebb az elsősorban jogi és törvényhozási információkat feldolgozó *Premise* esetében (4. táblázat).

A kiadókhoz hasonlóan a keresőrendszerek többségét is egy adott információ típusra vagy szakterületre használják. Ez alól kivétel a *CD Answer*, a *KAware* és a *SilverPlatter*.

A jövő

A teljes szövegű adatbázisok számának további gyors növekedése várható. Ezt a piaci szeletet mindenképpen vizsgálni kell a jövőben, mivel jelentős változásokat hozott az információs szakemberek és az otthoni használók információkeresésében.

4. táblázat

A legjelentősebb keresőszoftverek

Keresőrendszer	A rendszert használó címek száma		Piaci arány (%)
	1993	1994	1994 (2111-ből)
<i>Premise 2.0</i>	23	90	4,3
<i>CD Answer</i>	57	75	3,6
<i>KAware</i>	81	54	2,6
<i>GRS</i>	0	50	2,4
<i>Folio Previews</i>	13	34	1,6
<i>Dialog Ondisc</i>	31	32	1,5
<i>Jane's:ROMware</i>	22	32	1,5
<i>Bureau Van Dijk</i>	24	30	1,4
<i>SilverPlatter</i>	19	30	1,4

A CD-ROM már tíz éve létezik, és nem tűnik olyan átmeneti technikának, ahogyan azt 1990-es cikkében *T. McSean* és *D. Law* írta. A CD-ROM bebizonyította, hogy sokat tud nyújtani a jelen és a jövő számára. A piac növekedésével a felhasználók elvárásai is fokozódnak. Fontos megérteni a különböző információs termékek jellemzőit és működését, s kiaknázni azokat a felhasználók érdekében.

További vizsgálatokra van szükség e téren. Bár a CD-ROM-kiadványok számára és otthoni használatára vonatkozóan hoztunk adatokat, azt nem vizsgáltuk, hogyan használják ezeket a felhasználók, milyen hatásuk van a különböző keresőrendszereknek, köztük azoknak, amelyeket több különböző szakterületen is használnak. Érdekes lesz megfigyelni, mely keresőrendszerek maradnak fenn és miért.

/GRIFFITHS, J. R.-LAMBERT, J. S.: CD-ROM interfaces: full-text databases. = *Library Review*, 44. köt. 8. sz. 1995. p. 20-27./

(Murányi Péter)

Angol és nem angol anyanyelvű kezdő végfelhasználók CD-ROM keresési módszerei

A számítógépes bibliográfiai keresőrendszerek bevezetése jelentős változást hozott a felsőoktatási könyvtárakban. Sok felhasználó végezheti maga a keresést, igényeitől és gyakorlatától függetlenül ugyanazt a segítséget kapva a rendszertől.

A statisztikai adatok szerint egyre több a külföldi diák az USA felsőoktatásában, ugyanakkor az amerikai diákok között is egyre több az olyan, akinél otthon nem az angol az első nyelv. Így New

York Cityben az otthonok 41%-ában valamilyen más nyelvet beszélnek, ez 1980 óta 18%-os növekedést jelent. A főiskolára kerülő diákok eltérő gazdasági, társadalmi, kulturális és oktatási háttérrel rendelkeznek, egy részüknek korlátozott lehet az angol nyelvtudása.

Egyes keresési megoldások, például a logikai és helyzeti operátorok, a szavankénti indexelés használata a sikeres keresés alapvető eszközei. Az egyéb keresési technikák még sokkal inkább